

**Вітер: причини
виникнення, напрям, сила,
швидкість, місцеві вітри.
Сила динаміки художнього
образу слова «вітер».**

6 КЛАС

Урок-мандри

**ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК
з географії, української
мови та літератури**

**ПІДГОТУВАЛИ І ПРОВЕЛИ
ВЧИТЕЛІ
ТОЕКШМ ІМ.ГЕРЕТИ**

**Солоненко М.С.
та
Яшкін Р.М.**

**ТЕМА : Вітер: причини виникнення , напрям, сила, швидкість, місцеві вітри.
Сила динаміки художнього образу слова «вітер».**

МЕТА :

- ✓ **сформувати поняття «вітер» та з'ясувати особливості його утворення; дати поняття про види вітрів; з'ясувати причини виникнення постійних і змінних вітрів ;**
- ✓ **формування системи знань, умінь і навиків застосовувати одержані знання для творчого розвитку на основі між- предметних зв'язків;**
- ✓ **удосконалити вміння спостерігати природні явища та аналізувати результати спостережень;**
- ✓ **розвивати вміння працювати з додатковою літературою, створювати презентації;**
- ✓ **розвивати пізнавальні навички у роботі із словесним образом, вміння створити емоційний настрій і збудити інтерес до засвоєння нових знань;**
- ✓ **виховувати бережливе ставлення до природи;**
- ✓ **формувати національну свідомість, любов до рідного краю, повагу до культури та історії рідного народу, до рідного слова.**

ОБЛАДНАННЯ: відео презентація з музичним супроводом до уроку;
фізична карта півкуль; кліматична карта світу; таблиця
«Шкала вітрів Бофорта» ; флюгер; анемометр;
загадки ; слова до словотвірного ланцюжка.

ТИП УРОКУ : засвоєння нових знань

ФОРМА УРОКУ: урок-мандри

ІНТЕГРОВАНІЙ урок з географії та української мови і літератури

Структурно-композиційна схема уроку

I. Установчо-мотиваційний етап .

Звучать у виконанні учнів уривки пісень про ВІТЕР («Реве та стогне Дніпр широкий...», «Сильний вітер, сильний вітер...»), «По діброві вітер віє...»

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК :

Сьогодні на уроці ми говоритимемо про ВІТЕР, а він найбільший мандрівник. Немає такого місця на Землі , де б він не побував. Тож туди він нас сьогодні занесе..... побачимо...

Діти, сьогодні ми перегорнемо ще одну мовно-літературну сторінку, відкриємо для себе силу слова .

Здавалось би коротке слово ВІТЕР, та скільки за ним таїться ще непізнаного, нового...

Пригадайте українську народну казку «Сонце, Мороз і Вітер»

- Хто найсильніший?

- Чому?

Наші поети, прозаїки часто у своїх творах описували вітер.

УЧНІ :

Вільніший птаха в небі синім,
Сильніший віри в свою суть.
Гуляє скрізь прозорий вітер,
Деревам шепче, що не будь.
Зриває з них останнє листя,
Летить кудись, не повернуть.

Він знає як зробити небо чистим,
На віражах хмаринки обминув.
З дощем змагається із хистом,

Розбудить птаха, що заснув.
Туман розвіє й ситцем зникне,
А на вербі, гілля сплете, в косу.

Серед зими співає пісню,
З ним віхола танцює у танку.
Гуляє скрізь – по полю та узлісся
Шумить, бо має вдачу гомінку.
Він вмів все, та не стоять на місці
Летить кудись, бо має суть таку.

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК :

І справді, поетична мова має не тільки констатувати явище, інформувати про нього, — вона повинна показати його, зробити чуттєво сприйманим

ЗАВДАННЯ

(утворити на дошці з заготовлених слів словотвірне гніздо до слова ВІТЕР)

ВІТЕР - вітрець, вітречко, вітрик, вітронько; вітрюга, вітрюган; вітрило, вітрисько, вітрище, вітровище.

(Діти інформують:

- Словотвірне гніздо – це сукупність спільнокореневих слів, які характеризуються відношенням похідності.
- В усіх словах словотвірного гнізда є спільний смисловий елемент – корінь.
- Спершу утворюємо словотвірні ланцюжки
- Ці спільнокореневі слова розташовані від найменшої сили нагнітання вітру, до найбільшої(вітерець.....вітрище)

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

Слово покликане створити картину — у фарбах, звуках. Ось чому в характерній сполучуваності слова ВІТЕР виявляється динамічність цього словесного образу. Так, вітер *громадить, пригонить, куйовдить, шматує, розбиває хмари, надуває, гонить вітрило, несе пісок, знімає хмару пилу, нагинає лозу, зриває піну, збурює море, розкочує хвилі, хитає верби, надуває сосни, танцює з хмаркою у вальсі, трусить росу, зриває сльозу*

Мова дає нам можливість вибирати різні форми для вираження тієї самої думки

II. Повідомлення теми, мети уроку .

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

інформує, що учні отримали випереджаючі завдання

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК :

Послухайте оповідку.

У роки Великої Вітчизняної війни над містом, тимчасово окупованим фашистами, декілька днів у повітрі кружляли листівки. Вони повільно опускались на землю, і люди з них дізнавались правду.

Три дні фашистські вартові слідкували за небом, намагаючись виявити радянський літак. Але спостереження були марними. Літака не було, а листівки знову розносив вітер. Як потім з'ясувалося ,

листівки розповсюджував маленький партизан. Сховавшись у котельні, він складав листівки у пічку, з якої вони через 30-метровий димохід розлітались у небо.

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Сьогодні спробуємо з'ясувати, чому листівки піднімались високо в небо?

Що цьому сприяло?

А щоб дати правильну відповідь та з'ясувати ще деякі особливості мети уроку помандруємо за вітром.

(ЗВУК ВІТРУ)

I станція «ВІРЮ – не ВІРЮ»

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Спростуйте або підтвердіть твердження

Прийом «Вірю — не вірю»

- Вітер є всюди, і в різних частинах світу його називають по-різному, залежно від його властивостей: вовкоїд, золотоноша, манго-фанго, козяча борода, косоокий Боб, котяча лапа, кур'єр ... і ще тисячі різних назв.
- Вітер буває не тільки горизонтальним, але і вертикальним. Щоправда, сила вертикального вітру в сотні разів менша горизонтального.
- Бувають часи, коли небо над Пекіном стає зеленого кольору. У ці дні в китайських прогнозах погоди повідомляють про сильний вітер, який несе жовту пил з пустелі Гобі.
- Єдині живі істоти, які народжують потомство на ураганному вітрі - це Імператорські пінгвіни.
- Саме всередині воронки торнадо народжується найшвидший на Землі вітер, швидкість якого досягає 480 кілометрів на годину.

(ЗВУК ВІТРУ)

II станція «Рухлива атмосфера»

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК читає загадку:

*Гуляє в полі, та не кінь,
Літає на волі, та не птиця. (вітер)*

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Що ж ми знаємо про атмосферу і вітер?

УЧЕНЬ:

Атмосфера – повітряна оболонка Землі, яка дуже рідко буває спокійною. Повітряні маси постійні мандрівники. Вони постійно рухаються з однієї точки земної кулі до іншої. Хоч повітря й невидиме, ми завжди відчуваємо його рух – вітер.

УЧЕНЬ:

Вітер – горизонтальний рух повітря з області високого тиску до області низького. Головна причина утворення вітру – не рівномірне нагрівання земної поверхні, різниця в атмосферному тиску. Чим більша різниця в тиску, тим сильніший вітер.

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Спираючись на цю закономірність, спробуємо дати відповідь на поставлене на початку уроку питання.

- Чому листівки піднімались високо в небо?

- Що цьому сприяло?

(відповіді учнів)

Висота димоходу 30 метрів, а тиск, як відомо, змінюється з висотою. Якщо біля землі нормальний атмосферний тиск складає 760мм.рт.ст., то на вершині димоходу він становитиме 757мм.рт.ст.. Нам уже відомо, що на кожні 10 м. підйому атмосферний тиск падає на 1мм.рт.ст.. Отже, сама різниця в атмосферному тиску сприяла утворенню тяги на димоході і розповсюдженню листівок.

(ЗВУК ВІТРУ)

III станція «Сила і напрям вітру»

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК читає загадку:

*Літає часто він довкола,
Дерев чимало поламав,
Але ніде, ніхто й ніколи,
Його не бачив, не тримав. (вітер)*

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Вітер характеризується трьома основними показниками: напрямом, силою та швидкістю.

*Напря*м вітру залежить від формування над земною поверхнею областей високого та низького атмосферного тиску. Напря, силу вітру і швидкість вітру визначають приладами – флюгером і анемометром.

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ : (показує як ці прилади виглядають)

УЧЕНЬ:

Флюгер – прилад для визначення напрямку вітру і його сили. Напря,м вітру визначають за стороною горизонту, звідки він дме.

Анемометр – прилад для вимірювання швидкості вітру.

У давні часи, коли ще не було приладів, швидкість і силу вітру визначали за місцевими ознаками : у морі – за дією вітру на воду і вітрила суден, на суходолі – за верхівками дерев, відхиленням диму з труб, за прапорцем на щоглі.

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Сила вітру обумовлена різницею атмосферного тиску, між різними ділянками землі. Чим ця різниця більша, тим вітер сильніший. Силу вітру визначають в *балах*: від 0 до 12.

Швидкість вітру обчислюється в м/с та знаходиться у прямій залежності від його сили. Її також визначає те, наскільки великою є різниця атмосферного тиску між різними ділянками поверхні

За багатьма ознаками було зроблено 12-бальну шкалу вітрів

Шкала вітрів (Бофорта)

Сила вітру	Зовнішні прикмети
0 балів	Вітру немає. Листя на деревах нерухоме , дим піднімається вертикально.
1-2 бали	Слабкий вітер. Відчувається легкий подих, шелестить листя.
3-4 бали	Помітний вітер, шелестить листя та хитаються невеликі гілки, піднімається пилюка.
5-6 балів	Сильний вітер. Хитаються великі гілки та верхівки дерев, стовбури. На воді піднімаються хвилі.
7-8 балів	Міцний вітер. Хитаються дерева, гнеться і ламається гілля, важко рухатися людині. Гудуть проводи.
9-10 балів	Штормовий вітер. Дереву вириваються з корінням, зриваються черепиця, димарі, дахи.
11-12 балів	Важкий шторм, що переходить в ураган. Вітер руйнує будівлі. Великі спустошення.

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

Оцініть у балах силу вітру за наведеними описами з поезій.

*Тихесенько вітер віс,
Степи, лани мріють.
Т.Шевченко (1-2 б.)*

*Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
Т.Шевченко (7-8 б.)*

*Буревій страшний гуляє,
На шляху усе змітає,
За собою смерть лишає (11-12б.)*

*Розгулявся нині вітер,
не дає спокою вітам.
Скрізь, де тільки він буває,
Спокою уже не має (5-6 б.)*

*Гуде вітер вельми в полі,
Рече, ліс ламає...(9-10 б.)*

*Ліс ще дримає в передранішній тиші..
Непорушно стоять дерева, загорнені в сутінь.
Тихо навкруги, мертво... (0 б.)*

(ЗВУК ВІТРУ)

IV станція «Сезонні вітри»

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

*А бува в природі і таке :
Нічого не видно, бо мете,
Крутить і свистить,
З океану тайфун летить.
Це шалений вітер – мусон –
З океану приніс тропічний циклон.*

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

УЧЕНЬ:

«Мусон» у перекладі з арабської означає «сезон». Дійсно, мусон змінює свій напрямок двічі на рік за сезонами. Влітку, коли повітря над океаном нагрівається повільно і тиск над ним більший, вологе морське повітря проникає на суходіл. Це літній мусон, який несе щоденні грозові зливи. А взимку,

коли високий тиск повітря встановлюється над суходолом, починає діяти зимовий мусон. Він дме із суходолу в бік океану і приносить холодну суху погоду.

УЧЕНЬ:

Ми вже знаємо, що поверхня Землі, суходіл і вода, нагріваються неоднаково, Суходіл нагрівається швидше. піднімається вгору, тиск знижується. Над морем у цей час повітря холодніше і відповідно вищий тиск. Тому повітря над ним нагрівається швидше. Воно піднімається вгору, тиск знижується. Над морем у цей час повітря холодніше і відповідно вищий тиск. Тому повітря холодніше і відповідно вищий тиск. Тому повітря з моря переміщується на суходіл на місце теплого. Ось подув вітер – денний бриз. Уночі відбувається навпаки : суходіл охолоджується швидше , ніж вода. Над ним холодне повітря створює більший тиск. А над водою, що зберігає тепло й охолоджується повільно, тиск буде нижчим. Холодніше повітря із суходолу, з області вищого тиску, переміщується в бік моря , де тиск менший. Виникає нічний бриз.

(ЗВУК ВІТРУ)

V станція «Постійні вітри»

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

*Прийшов хтось та взяв щось,
Бігти за ним – не знаю за ким,
Бо пішов туди – не знаю куди (вітер)*

УЧЕНЬ:

На відміну від змінних вітрів постійні завжди дмуть в одному напрямку протягом року. Їх утворення пов'язане з поясами високого і низького тиску на Землі.

Від тропічної зони високого тиску до екваторіальної зони низького тиску протягом усього року дмуть вітри – пасати. Пасати відрізняються сталою швидкістю і дивовижною постійністю, були улюбленими вітрами мореплавців.

Від тропічних поясів високого тиску вітри дмуть і в іншу сторону, до 60 широт з низьким тиском. Так відбувається переміщення повітря із заходу на схід, і ці вітри в помірних широтах називаються західними.

(ЗВУК ВІТРУ)

VI станція «Жарти вітрів»

(учні демонструють відео , зображення , що відповідають інформації)

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Повітря дуже рідко буває у стані спокою і тому намагається ще й жартувати.

УЧЕНЬ:

- ❖ не раз населення приморських країн Європи отримували «небесні» харчі у вигляді дощу з оселедців
- ❖ У Данії протягом 20хв з неба падали живі раки
- ❖ смерч в Італії захопив і поніс із собою кошики з апельсинами , які спричинили апельсиновий дощ в іншому місці цієї країни
- ❖ В Марокко вітер зруйнував зерносховище з пшеницею, і підхопивши її висипав на узбережжі Іспанії
- ❖ 31 березня 1847 року у Франції випав «білий дощ». Аналогічний «молочний» дощ випав в червні 1956 на околиці Києва

(ЗВУК ВІТРУ)

VII станція «Робота вітру»

УЧЕНЬ:

Вітер може виконувати корисну і шкідливу для людини роботу. Руйнуючи житла і споруди людини, він завдає великої шкоди, а переміщуючи хмари й змінюючи погоду, він робить велику користь. А енергія вітрів, які щороку дмуть, перевищує енергію, що міститься в усіх розвіданих покладах вугілля, нафти, торфу, запасах деревини і води разом узятих.

УЧЕНЬ:

15 червня на нашій планеті відзначається Всесвітній день вітру (Global Wind Day). Ініціаторами створення такого незвичайного на перший погляд свята стали Європейська асоціація вітроенергетики та Всесвітня рада з енергії вітру. Мета його проведення - залучення уваги громадськості (в першу чергу, представників енергетичних комплексів різних країн) до величезного потенціалу вітроенергетики.

(ЗВУК ВІТРУ)

VIII станція «Географічна мозаїка»

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

Діти об'єднались у 2 групи і мали опрацювати фразеологізми, прислів'я і приказки, погодні прикмети зі словом ВІТЕР

А зараз БАТЛ між командами. Учасники обмінюються фразеологізмами з словом ВІТЕР

1 команда

1. **Вітер в голові гуляє.** легковажний, несерйозний.
2. **Шукай вітра в полі.** даремно шукати кого-, що-небудь
3. **Ловіти вітри** — бути неуважним.
4. **Яким вітром занесло** .як им способом, з якої причини, з якою метою з'явився , яка потреба привела?
5. **Гроші на вітер.** даром, марно витратити гроші, заробіток

2 команда

1. **Пішло за вітром** — пропало
2. **не кідати слів на вітер.** Не говорити що-небудь безпідставно,
3. **тримати ніс за вітром** . Діяти непослідовно, змінюючи свої переконання і поведінку відповідно до обставин.
4. **дуги проти вітру.** Робити яку-небудь безнадійну справу, не сподіваючись на успішне її завершення.
5. **Вітер змін.** – поява чогось нового
6. **Вітер в кишені.** нема (не було) грошей.

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

у давнину визначали свято вітру, що припадало на 28 липня, коли не можна було працювати біля сіна, бо вітер усе рознесе;

1 команда

з вітром пов'язано **ряд погодних прикмет**, —

- «вітер зі сходу несе добру погоду»,
- «західний вітер — на вологу»,
- «подув гарячий вітер — чекайте дощу»
- «сильний північно-східний вітер у листопаді – бути дощу або мокрому снігу»
- « як взимку постійно віє холодний вітер, влітку виб'є хліб градом»
- «вітер на Стрітення – до врожаю плодкових дерев»
- «п'явки швидко рухаються у воді – буде сильний вітер»
- «червоний місяць – на вітер»

- «на Покрову вітер – весна буде вітряна»

2 команда

прислів'я і приказки

- посієш вітер - пожнеш бурю
- натягай вітрила, поки вітер віє
- як ся вітер крутить, то ся погода засмутить
- Вітер в голові ніколи не буває попутним.

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

А зараз гра «Мозаїка». Учасники команди повинні швидко зі слів, які є у конвертах скласти визначення на підлозі. (Визначення надруковані на кількох кольорових листках і розділені. З них потрібно утворити речення) МОЛОДЦІ!!!

1. Вітер, який змінює свій напрям двічі на добу БРИЗ
2. Прилад для визначення напрямку і сили вітру ФЛЮГЕР
3. Постійні вітри тропічних широт ПАСАТИ
4. Прилад для визначення швидкості вітру АНЕМОМЕТР
5. Горизонтальний рух повітря з області високого тиску до області низького ВІТЕР
6. Тропічний циклон великої сили 12б

ВЧИТЕЛЬ ГЕОГРАФІЇ :

Тепер швидко з'ясуйте, яким географічним термінам відповідають ці визначення/ Вчитель називає визначення (БРИЗ, УРАГАН), а учні дають відповідь з речень-визначень, що на підлозі викладені на кольоровому папері.

МОЛОДЦІ!!!

IV Підведення підсумків уроку

ВЧИТЕЛЬ

Що завдяки плідній праці на сьогоднішньому уроці ви зрозуміли,запам'ятали:....

- поетична мова, світ образного уявлення відкриває широкі можливості для народження багатозначних слів,
- показує здатність слова переростати своє конкретне вживання і ставати поетичним символом.
- зрозуміли силу слова ВІТЕР.
- Вітер являє собою горизонтальне переміщення повітря з області високого до області низького атмосферного тиску.
- Він характеризується напрямом, силою та швидкістю
- Напрямок вітру визначається за сторонами горизонту.
- Сила вітру змінюється від 0 до 12 балів. Ці характеристики визначаються за допомогою флюгера.
- Швидкість вітру обчислюють в м/с й визначається анемометром
-

V Домашнє завдання

Опрацювати матеріал § 34;.Як би ви намалювали вітер? Створіть свої ілюстрації до художнього образу вітру.

Звучить пісня

ВІТЕРЕЦЬ Сл. і муз. І.Танчака

ВЧИТЕЛЬ СЛОВЕСНИК

Ось і підійшла до кінця наша мандрівка. Любі друзі, хай у ваші вітрила дме вітер удачі! Бажаю усім вам підкорити вітер, щоб все вам у житті вдавалося легко, як тому вітерцю.